

Frank Renout

Onze correspondent
in Frankrijk

© 2023

Uitgeverij TERRA

Terra maakt deel uit van TerraLannoo bv

Postbus 23202

1100 DS Amsterdam, Nederland

info@terralannoo.nl

www.terra-publishing.com

 terrapublishing

 terrapublishing

Tekst: Frank Renout

Opmaak omslag en binnenwerk:

The Creative Rebels, Sabrina Raams

Redactie: Trijnie Duut

Eerste druk, 2023

ISBN 978 90 8989 942 2

NUR 401

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inleiding

We denken allemaal dat we Frankrijk kennen. We gaan er op vakantie, spreken soms zelfs de taal, we zijn gek op Franse wijn en verliefd op Parijs. Ik snap het. Het land is ook prachtig en de wijn is er zalig. Maar hoe langer ik er woon, hoe vaker ik op verbazingwekkende kanten van Frankrijk stuit die ik helemaal niet kende. De rituelen bij een etentje. De omgangsvormen in de winkel. De manieren om dorpsgenoten te begroeten. Voor alles gelden regels: geschreven en vooral ongeschreven.

Expats in Parijs vertellen me dat ze geen contact krijgen met hun burens: die verstoppen zich achter hun voordeur. Op het platteland gaan de huizen schuil achter hoge heggen. De Fransen houden hun privéleven verborgen.

Een buitenlandse toerist heeft eigenlijk een encyclopedische kennis van de Franse taal en cultuur nodig om met échte kennis van zaken door het land te kunnen reizen. Voorbeelden? Heeft u wel eens een vrolijk of grappig etiket op een fles Franse wijn gezien? Nee, want die zijn er nauwelijks. Op etiketten staan kastelen, familiewapens en ingewikkelde beschrijvingen. De Fransen nemen zichzelf namelijk bloedserieus. Er kan geen glimlach vanaf als het om hun eigen trots gaat. Zelfrelativering is terra incognita, en dan heb ik het nog niet eens over zelfspot.

Iets anders: fatsoen. We stonden eens bij een groot buffet met Nederlanders en Fransen. U raadt het al: de Nederlanders stormden als een kudde buffels op het uitgestalde eten af, om als eersten het meeste op te kunnen scheppen. De Fransen gingen netjes in een rij staan en wachtten geduldig hun beurt af. Bij de bakker hetzelfde: niemand dringt voor. Integendeel. Je toont je goede manieren door nadrukkelijk aan de anderen te vragen of die niet eerst aan de beurt zijn.

Ook een voorbeeld: de Franse consument. Die bestaat niet. 'De klant is koning' is een uitdrukking die niet voorkomt in de taal van Molière. In Frankrijk wordt de koper genegeerd. Alle aandacht gaat naar de werknemer (en zijn/haar rechten) en het bedrijf (dat werknemers uitbuit – volgens de meest gehoorde opinie). Amazon en Uber worden door niemand genoemd als een verrijking voor de consument. Waar in Nederland de ANWB en de Consumentenbond een geduchte speler op het maatschappelijk middenveld zijn, leiden hun Franse evenknieën een marginaal bestaan.

Fransen worden wél opgevoed met een gevoel van solidariteit. Je helpt elkaar. In ons dorpje hebben zo'n beetje alle bewoners fruitbomen en in de zomer worden vruchten en groenten onderling uitgewisseld. Jij een kistje tomaten, ik een zak vijgen. Je houdt ook rekening met elkaar. Zelfs in het verkeer. Invoegen met je auto doe je in Frankrijk pas op het allerlaatste

moment, maar dat mag: de ander laat je er op die laatste meters netjes tussen.

Tot slot nog één onderbelichte karaktertrek: Fransen zijn doodongelukkig. In het beroemde *World Happiness Report* staat Frankrijk op een sombere twintigste plaats van gelukkigste landen. De Fransen zijn structureel ontevreden en pessimistisch blijkt uit wetenschappelijk onderzoek. Klagen is de nationale hobby, zeggen ze zelf.

Ik heb het reuze naar mijn zin in Frankrijk. Het land is met al zijn gesomber, zijn fatsoen, zijn geheimen en zijn rituelen een walhalla voor een nieuwsgierige journalist. Er is zó veel te ontdekken en te onthullen.

Fransen zijn vaak wel degelijk vrolijke mensen – mits ze niet op hun werk zijn en niet over politiek praten. Met familie en vrienden, met een glas en aan tafel, lijken Fransen soms zelfs gelukkig. Bij etentjes wordt altijd wel de Franse wijn bejubeld, maar er wordt óók eerlijk erkend dat – om maar eens iets te noemen – Franse klussers niet de mondiale ranglijst van meest bekwame ambachtslieden aanvoeren.

Ik probeer dát Frankrijk te laten zien. Het Frankrijk achter de voordeur en achter de hoge heggen, het Frankrijk van de ongeschreven regeltjes. Waar komt de fascinatie met erotiek en romantiek vandaan? Waarom reist een Franse kip wel de wereld over en de Fransen zelf niet? En: hoe ik op het nippertje mijn zoon uit een banlieue redde.

Inhoud

Platteland	8	Banlieues	38
Choupette	10	Fantasie	40
Nacht	12	Presidentsvrouw	42
Kaas	14	Wijn	44
Starck	16	Feministe	46
Brunette	18	Diadeem	48
French lover	20	De baas betaalt	50
Bedelaar	22	Filosoof	52
Drama	24	Tragedie	54
Giraffe	26	Onderwijs	56
Hollande	28	Humanitair werk	58
Vakantie	30	Seine	60
Champs-Élysées	32	Gainsbourg	62
Ondernemer	34	Topkok	64
Zuchtjongen	36	Klassieker	66

Eiffeltoren	68	Op tijd komen	98
Zinloze terreur	70	Corona	100
Protestchanson	72	Alcohol en chansons	102
Dicht bij huis	74	Wantrouwen	104
Wijnboer	76	Dans	106
Vuur	78	Kersen plukken	108
Rijkdom	80	Opstandelingen	110
Loodgieter	82	Mbappé	112
Mooie woorden	84	Ne me quitte pas	114
Baguette	86	Franse taal	116
Buurvrouw	88	Ideale schoonzoon	118
Nonchalance	90	Blunder	120
Chinatown	92	2CV	122
Guillotine	94	Pleegkinderen	124
Hallyday	96	Op reis	126

Platteland

Het Franse platteland: daar moeten we het als eerste maar eens over hebben.

Bij de woorden 'Frankrijk' en 'platteland' droomt u natuurlijk meteen weg met beelden van welriekende lavendelvelden, een horizon vol adembenemende bergketens en glooiende velden waar een verliefd stel bij de ondergaande zon picknickt met wijn en kaas.

Nou, nee dus. Of beter: die idylle is maar een deel van het verhaal.

Ik woon zelf in een minuscuul dorpje, ingeklemd tussen graan, koolzaad en zonnebloemen.

We hebben onze eigen boer in het dorp. En dat is nou een echte, honderd procent Franse boer. Zijn kippen lopen allemaal gewoon op straat. Soms moeten auto's zelfs zigzaggend rijden om ze te ontwijken. De haan is regelmatig te beroerd om op te staan – midden op de weg – en dan ontstaat er ineens een file in ons Franse kabouterdorp.

Onze dorpsboer heeft ook koeien. Die staan wel achter een hek. Maar dat hek staat dan weer wel altijd open. En dus sjokten die koeien ooit al eens, nonchalant alsof er niets aan de hand was, dwars door onze tuin. Dat is best schrikken als je 's morgens wakker wordt: zo'n tientonner-vleeskoe ongevraagd voor de deur.

Met andere woorden: het is chaos op het idyllische Franse platteland.

Dan is er nog die ene boerengewoonte die ik graag met u wil delen: de onderbroekentest. Jawel: onderbroekentest. Die gaat zo: als je wilt weten of de aarde die je bewerkt een beetje van goede kwaliteit is, dan begraaf je je boerenslip. Die laat je twee maanden onder de grond liggen. Als je 'm weer opgraaft en de onderbroek is vergaan, dan hebben allerlei micro-organismen hun werk goed gedaan: kortom, dan heb je vruchtbare grond.

Dát, beste mensen, is het échte Franse platteland.

Dus als u met de vakantie in aantocht alweer zwijmelt bij de gedachte aan die Franse lavendelvelden, denk dan ook even aan die boerenonderbroek die daar misschien wel begraven ligt.

Choupette

Ze was kort geleden jarig. En er is toen speciaal voor haar een feestje georganiseerd in een chique hotel in Parijs. Er waren slingers en ballonnen. Er waren cadeautjes en er was champagne.

Een dag daarna postte ze een foto op Instagram. Languit liggend op een uitgestrekte deken, met als tekst: 'Mijn welverdiende rust na mijn magische verjaardagsfeest.'

We hebben het – schrik niet – over Frankrijks bekendste poes: Choupette.

Ze was het huisdier van topontwerper Karl Lagerfeld die haar alles gaf waar ze om miauwde. Choupette heeft een eigen bankrekening, slaapt op haar eigen kussen, heeft een iPad, is actief op Twitter, Facebook en Instagram én er verscheen al een biografie van haar. De royalty's van dat boek worden vanzelfsprekend op haar eigen bankrekening gestort.

De blauwogige Birmaanse heeft een eigen verzorgster en een eigen pr-medewerker. En echt waar: als Karl Lagerfeld lunchte of dineerde, at Choupette mee. Aan tafel.

Maar u weet het: Karl Lagerfeld overleed. En voor hij stierf, zei hij: 'Als mij iets overkomt, zal Choupette niets tekortkomen.'

Dat had hij mooi bedacht, maar na zijn overlijden werd natuurlijk alles anders en brak

er ruzie uit in Coco Chanel-land. Als ik de Franse serieuze pers en roddelpers mag geloven, gaan topmodellen, ex-modeassistenten, liefdespartners en vertrouwenspersonen al jaren ruziënd over straat, jagend op het geld van Lagerfeld.

Choupette mag dan kittige klauwtjes hebben, maar vechten om geld: kom op zeg, dat is natuurlijk ver beneden haar poezenstand. Dat laat ze over aan haar gouvernante, Françoise Caçote, een vertrouweling van Lagerfeld. Zij verzorgt het dier én zij strijdt om de erfenis. Want volgens de Franse wet mogen huisdieren niet erven. Dus als Caçote erft, is het geld voor haar én voor de poes.

Choupette gaat inmiddels rustig door met haar *aristocat*-leven en was recent nog het onderwerp van een groot artikel in *The New York Times*, waarbij ze poezelig doch stijlvol poseerde voor de foto's. Want stijl, dat heeft ze. Op de begrafenis van haar baasje werd Choupette gedragen in een chique tas van Louis Vuitton.

Nacht

Als er één reden is om van het Franse chanson te houden, dan is het wel omdat de tekst en de muziek – als het goed is – je hart raken. Het gaat vaak over gevoel, over de liefde, over het leven en over de dood. Soms misschien wat sentimenteel, een enkele keer zelfs kitsch, maar als het raak is, dan is het ook écht raak.

De grote chansonniers konden het: zingen alsof hun leven ervan afhing. De grote tekstschrijvers konden het: je meenemen, betoveren of zelfs verslinden met hun woorden.

En gelukkig verschijnen er in de wereld van het Franse chanson ook nu nog steeds van die pareltjes. Van die liedjes waar je hart even van stil staat, omdat ze je beroeren.

Niet omdat een stem alle registers aankan, niet omdat een gitaar zo knap alle toonladders afloopt. Nee, omdat de stem oprecht klinkt en je raakt, en je misschien een sprookje vertelt waar je heel even in wilt geloven. Omdat de muziek je een paar minuten meeneemt op een ongelooflijke reis naar een andere wereld, die je zelf niet had kunnen bedenken.

Een echt chanson is kunst.

Zaz is zo'n zangeres die het kan. Met een stem die soms héél klein is en dan weer voluit toeslaat als een mokerslag. Ze doet het allemaal. Het nummer 'Éblouie par la nuit' – vrij vertaald: 'overweldigd door de

nacht' – zingt ze rauw alsof je met haar meeloopt door het donker: rokend en drinkend – of dat stadium zelfs al ver voorbij. Alsof je jezelf op straat voortsleept door de nacht, zo zingt ze.

Laat je het leven aan je voorbijgaan of omarm je het leven? Leef je het leven en hou je van het leven? Dat is de vraag, in dit nummer van Zaz.

Luister via Spotify:
'Éblouie par la nuit' – Zaz

Kaas

U kent wellicht de uitspraak: Frankrijk heeft 365 soorten kaas, voor elke dag één. Maar dat klopt niet. Er zijn volgens de branche maar liefst zo'n 1200 soorten Franse kaas. Dus zelfs als je er per dag drie eet, dan heb je ze in een jaar nog niet eens allemaal geproefd.

Ik ben nog lang niet zover, hoewel ik gek ben op kaas. Thuis of als we uit eten gaan: een plankje Franse kaas is heerlijk. Sterrenchefs presenteerden me nieuwe verrassende soorten, in een achteraf vies supermarktje vond ik bijzondere, niet-welriekende kazen, en een sommelier doceerde me over combinaties met het juiste glas wijn.

Maar wat me vooral in Frankrijk opvalt, is de enorme trots van kaasmakers. Kaas maken is geen vak, het is voor sommigen zelfs geen ambacht, het is een kunst. De soort koeien, het gras dat ze eten, het rijpen van de kaas, de vorm, het gewicht, het korstje: kaas maken is monnikenwerk.

En dat geef je niet uit handen natuurlijk. Het is echt Frans erfgoed. Daarom hebben Normandische boeren jarenlang strijd gevoerd met grote bedrijven over de vraag wie nou de echte camembert maakt. De échte: die komt uit een tot op de millimeter bepaald geografisch deel van Normandië, met Normandische koeien, en die moeten ook nog eens een bepaalde soort en hoeveelheid Normandisch gras per jaar eten. En

natuurlijk moet de camembert met rauwmelkse kaas worden gemaakt.

Dus als een of andere multinational een wegwerpfabriekskaasje maakt en dat een 'camembert' noemt, dan zou ik ook boos zijn.

En dan was er nog die Engelsman in Parijs. Hij ging een kaasje kopen, stapte een kaaswinkel binnen, vroeg om een Beaufort-kaas en vertelde dat hij daarmee wilde kaasfonduen. En toen werd het stil in de winkel. Een Beaufort: dat is de Ferrari onder de kazen. En die wilde de Engelsman smelten? De verkoper, een trotse Franse vakman natuurlijk, weigerde deze Britse cultuurbarbaar de Beaufort te verkopen. Kaasfonduen: wat dacht die man wel niet? Een Frans kunstwerk omsmelten, dat dóé je toch niet?

Starck

U kent hem ongetwijfeld van z'n fluitketels of stoelen voor beroemde interieurmerken. En anders wel door dat enorme jacht dat hij ontwierp voor Steve Jobs.

Philippe Starck is misschien wel de beroemdste ontwerper van Frankrijk. Hij ontwerpt echt van alles, van tandenborstels tot hotels.

Dat jacht voor Apple-oprichter Steve Jobs, dat was wel een bijzondere productie. Jobs belde Starck in 2007: kan je een boot voor me maken? De eerste keer hing Starcks telefoniste meteen de telefoon op want ze wist niet wie Steve Jobs was. Maar de deal kwam er. Daarna reisde Starck samen met zijn geliefde Jasmine een keer in de maand en vier jaar lang naar Steve Jobs om over het ontwerp te praten en na te denken.

Zo'n sessie duurde twaalf uur. Onafgebroken. Twee genieën samen aan tafel. Soms werd er alleen een glas water gebracht. Verder was er niks wat hun werk verstoorde.

Dat immense luxe jacht ging in 2012 te water, dus vijf jaar na dat eerste telefoontje. Maar op het moment van oplevering was Steve Jobs zelf al overleden. En Philippe Starck heeft de boot nooit zien varen. Het werd na een conflict over miljoenenbetalingen overgebracht van de Nederlandse scheepswerf waar de boot werd gebouwd naar Amerika, buiten het zicht van de Franse ontwerper om.

Philippe Starck vertelde trouwens zelf eens uitgebreid aan mij over zijn autisme. Zijn hersenen functioneren niet als die van anderen, zei hij. Hij houdt er daarom een speciale werkwijze op na. Als hij ontwerpt, zien alle dagen er exact – maar dan ook echt exact – hetzelfde uit.

Hij staat op, ontbijt, doucht, en bedrijft de liefde met Jasmine. Dan gaat hij tekenen op papier dat speciaal voor hem gemaakt is. Na de lunch slaapt hij. Dan staat hij op, doucht en bedrijft wederom de liefde met Jasmine. En dan gaat hij weer tekenen op dat speciale papier.

Elke dag opnieuw. Met een koptelefoon op zijn hoofd waarop elke dag op het zelfde uur dezelfde muziek klinkt. Starck liet er een speciale 24-uurs-playlist voor maken.

En als u zich afvraagt of Jasmine dat leuk vindt, dat ze elke dag – 's morgens en 's middags – mee moet doen met het ritme en de seksuele cadans van de ontwerper: Philippe Starck was al drie keer eerder getrouwd voor hij haar leerde kennen. Maar dat kan natuurlijk ook toeval zijn.

Brunette

De legende gaat als volgt.

Zangeres Barbara woonde begin jaren 60 in Parijs. Haar loopbaan stond in de startblokken, de echte grote successen moesten nog komen.

Muzikant en zanger Georges Moustaki woonde in die periode ook in Parijs. Hij had er toen al een groot succes opzitten: hij had 'Milord' voor Edith Piaf geschreven.

Barbara en Moustaki werden vrienden, in Parijs. Het was de tijd van de Rive Gauche en kunstenaars, van Saint-Germain-des-Prés en cafés vol sigarettenrook.

Barbara en Moustaki werden zelfs zulke goede vrienden dat hij vaak bij haar thuis languit en lui op de bank hing en televisie keek.

Moustaki was een luiwammes, althans, dat beeld hield hij graag van zichzelf in stand.

Maar Barbara wilde zingen. Dus moest er muziek komen. En Moustaki moest helpen, vond ze. Maar de luie muzikant hing maar voor de tv.

En toen zou de zangeres, volgens de legende, tegen hem hebben gezegd: 'Georges, als je nou niet iets gaat doen, dan mag je ook niet meer bij me voor de tv zitten.' En ja hoor, hij kwam in beweging.

Moustaki en Barbara gingen aan de slag, ze schreven samen de tekst, en héél snel daarna was een

klassieker geboren: 'La dame brune'. Een liefdeslied – zacht en teder als een veertje – dat ze samen zingen.

Voor Georges Moustaki was het nummer eindelijk weer een succes, na 'Milord'. Hij ging met Barbara mee op tournee en deelde in de roem. Voor Barbara was het haar eerste échte hoogtepunt. Een paar jaar later zong ze in Olympia, dé tempel van het chanson in Parijs.

Het nummer bezorgde haar ook haar reputatie: zij werd sindsdien 'La dame brune' genoemd. Ze was bovendien mysterieus, net als de gedroomde vrouw in het nummer zelf.

Want het chanson gaat dus over een man die zich een dichter waant en de woorden opschrijft die in zijn hoofd voorbij waaien als hij denkt aan zijn gedroomde brunette.

Luister via Spotify:
'La dame brune' – Barbara

French lover

Sommige mythes zijn niet stuk te krijgen. Neem nou de meest bekende verschijningsvormen van de Franse vrouw en de Fransman: *La Parisienne* en de *French lover*. Allebei legendarisch.

La Parisienne is een stijlicoon, slank en elegant. Er verschijnen aan de lopende band boeken en films over haar, Amerikaanse vrouwen willen op haar lijken en Emily netflixte zich volledig in de huid van een *Parisienne*. Dacht ze.

De *French lover* dan: hij is knap en verzorgd, hij is charmant en elegant. Hij kan verleiden met één oogopslag. Hij houdt de deur open voor dames en eenmaal binnen bemint hij als de beste.

Het spijt me, maar die mythes gaan we nu even helemaal doorprikken.

Want dé *Parisienne* bestaat helemaal niet. In de reclames is ze bijvoorbeeld altijd wit, jong en slank. Maar in werkelijkheid niet.

Wist u trouwens dat *Parisiennes* buiten Parijs worden gezien als arrogant en snobistisch?

Die *Parisiennes* die je nu in Parijs ziet: dat zijn helemaal geen *Parisiennes*, dat zijn buitenlandse toeristes die spelen dat ze *Parisiennes* zijn.

En dan die *French lover*. Sorry hoor, maar de gemiddelde Franse man heeft inmiddels toch een beetje een bezoedelde reputatie. Seksueel geweld,

MeToo, ongewenste intimiteiten: ook in Frankrijk is de laatste jaren een beerput aan mannelijk wangedrag opengegaan. Vraag het vrouwen en ze klagen tegenwoordig meer over de opdringerigheid van de Fransman dan over zijn zwoele verleidingskunsten. Zelfs hét mannenblad bij uitstek, *GQ*, schreef dat de French lover lijdt aan een superioriteitscomplex.

En is het erg? Welnee. Soms is het heerlijk wegdromen bij mythes. Iedereen weet dat de tv-serie *Emily in Paris* heel erg over the top is. En eerlijk is eerlijk: Alain Delon verdient alle eer – omdat er na hem nooit meer een Fransman is opgestaan die meer French lover is dan hij was.

Bedelaar

Dit is het verhaal van een man zonder naam. Jarenlang kwam ik hem, soms dagelijks, tegen. En nooit stelden we ons eens aan elkaar voor.

Dat zit zo. Ik reed vaak via dezelfde straat in Parijs van kantoor naar huis. En elke avond stond hij daar, midden op de weg, tussen het verkeer, en hield zijn hand op. Het was een bedelaar. Maar een bedelaar zoals ik die nog nooit eerder had gezien.

De man droeg altijd een chique lange beige jas. En hij had altijd een gleufhoed op.

Als de auto's stopten voor het stoplicht, liep hij langs. Een enkeling deed zijn raam open, stak een hand uit met een euro en dan gebeurde het. De man nam het geld aan, bewoog zijn hand naar zijn hoed, nam zijn hoed af – zoals dat voor mijn gevoel eeuwen geleden gewoonte was – hield die hoed tegen zijn borst, en maakte een kleine buiging voorover.

Ik zag het een eerste keer gebeuren en wist niet wat ik moest denken. Wie is dit? Welke dakloze doet zoiets? Waarom? Een man van adel die was afgeleden, die was onterfd, die aan lager wal was geraakt door drank of misdaad? Of een zwerver met hoogmoedswaanzin?

Ik kon het hem nooit vragen want het stoplicht sprong altijd snel weer op groen.

Jarenlang zag ik hem zijn hoed afnemen in ruil

voor een euro. En ineens was het voorbij. De man stond er nooit meer. Ik reed wel eens langzamer, keek dan rond, maar: niks. Hij was verdwenen.

En net toen ik daar aan gewend was, stond er op de plek waar hij altijd stond, een vrouw te bedelen. Of beter: een dame. Ze was netjes gekleed, lachte vriendelijk, oogde zelfs een beetje chique en – jawel hoor – na elke euro maakte ook zij een lichte buiging.

Opnieuw duizelde het me. Wie was dit nou? Was dit de echtgenote van de inmiddels overleden zwerver-met-hoed? Waren ze allebei afgegleden van kasteel naar straat? Of was het een dakloos stel dat er gewoon graag verzorgd uitzag?

Ik heb het nooit durven vragen. Het voelde onbeleefd om dat te doen. Maar ik wilde het eigenlijk ook niet weten. In mijn hoofd tolden honderden wilde en romantische verhalen over deze man en deze vrouw. En de waarheid over dit Parijse stel zou waarschijnlijk lang niet zo mooi zijn als de mythes in mijn hoofd.